

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการนำรูปแบบกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ในการขับเคลื่อน ภาวการณ์ร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด และร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ผ่าน กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความหมายของการอนุรักษ์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เกษม จันทรแก้ว (2536 : 99-100) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา สงวนและ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้อำนวยให้คุณภาพสูงในการสนองความเป็นอยู่ของ มนุษย์ตลอดไปหรืออีกความหมายหนึ่งคือ เป็นการใช้ตามความต้องการและประหยัดไว้เพื่อใช้ใน อนาคต

นิติ เรืองพานิช (2546 : 45) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักนำทรัพยากรมา ใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด สูญเสียน้อยที่สุด ใช้ได้นานและ ต้องกระจายการใช้ประโยชน์ให้ทั่วถึงกันโดยถูกต้องตามกาลเทศะด้วย (Time and Space)

สรุปการอนุรักษ์ หมายถึง การดำรงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ให้คงสภาพที่ดีไว้โดยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสูญเสีย และการทำลายน้อยที่สุด ทั้งนี้รวมถึงการ หาแนวทางแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และการหาแนวทางป้องกันปัญหาสีงแวดล้อมที่ จะเกิดขึ้นในอนาคต

แนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2544 : 24) ได้กำหนดแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ ดังนี้คือ

1. การให้การศึกษาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักในบทบาทและหน้าที่ ต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อที่จะให้เขาสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2. การปรับปรุงคุณภาพ เป็นวิธีการตรงที่ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรและสภาวะแวดล้อมที่เสื่อมโทรม

3. การลดอัตราการเสื่อมสูญ คือไม่บริโภคทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นๆ ให้คุ้มค่าที่สุด

4. การนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ คือ การนำวัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ชำรุดหรือเสื่อมสภาพแล้วมาใช้ประโยชน์โดยการหลอมใหม่หรือซ่อมแล้วไปผลิตใหม่

5. การใช้สิ่งทดแทนทรัพยากรที่ใช้ประโยชน์ได้ดีในอดีตเริ่มร่อยหรอ เนื่องจากความต้องการในการบริโภคมีสูงจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาหาทรัพยากรอื่นๆ ที่มีคุณภาพคล้ายคลึงกันมาแทนทรัพยากรเดิมที่กำลังจะหมดไป

6. การใช้สิ่งที่มีคุณภาพรองลงมา ทรัพยากรธรรมชาติชนิดเดียวกันอาจมีคุณภาพที่แตกต่างกันไปเช่น ไม้มีนุษย์นิยมนำไม้เนื้อแข็งมาใช้ประโยชน์เพราะมีความแข็งแรงทนทานแต่เมื่อไม้เนื้อแข็งมีปริมาณลดลง จึงหาแนวทางในการแก้ปัญหาคือใช้ไม้ที่มีคุณภาพรองลงมา โดยหาวิธีการในการรักษาคุณภาพของไม้ให้ทนทาน เช่น นำไปอบน้ำยา หรืออบน้ำยา เป็นต้น

7. การป้องกันเป็นวิธีการจัดการโดยตรง เกี่ยวกับการป้องกันไม่ให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงเร็วเกินไป หรือป้องกันมลพิษไม่ให้แปดเปื้อนสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัย รวมทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ในกรณีที่บรรยากาศมีก๊าซพิษ หรือ สารพิษเจือปน น้ำไม่สะอาด ไม่สามารถใช้บริโภคได้เพราะมีสิ่งแปลกปลอมขึ้นในรูปของสารพิษและเชื้อโรค

สรุปแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการให้การศึกษาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การปรับปรุงคุณภาพ การลดอัตราการเสื่อมสูญ การนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ การใช้สิ่งทดแทนทรัพยากรที่ใช้ประโยชน์ได้ดีในอดีตเริ่มร่อยหรอ การใช้สิ่งที่มีคุณภาพรองลงมา และการป้องกันรักษา

มาตรการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีดังนี้

1. การอนุรักษ์ทางตรง หรือ มาตรการทางตรง

1.1 การปกปักษ์รักษา การคุ้มครอง หมายถึง การรักษาทรัพยากรธรรมชาตินั้นไว้ให้คงเดิมตาม ธรรมชาติ มีการจัดจำกัดการใช้ ป้องกันไม่ให้ถูกทำลาย เช่น อาจเขียนป้ายห้าม วิธีการคุ้มครองหรือปกปักษ์รักษา นี้ จำเป็นสำหรับอนาคต ทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การอนุรักษ์โดยวิธีนี้ ได้แก่ ทิวทัศน์

1.2 การบูรณปฏิสังขรณ์ การซ่อมแซม หรือสร้างขึ้นใหม่ ใช้อย่างกว้างขวางกับทรัพยากรทุกชนิด ยกเว้น แร่ธาตุ ส่วนทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า สามารถบูรณะให้คืนสู่สภาพเดิม หรือสภาพที่เหมาะสมได้

1.3 การปรับปรุงให้ดีกว่าสภาพธรรมชาติถือหลักการให้ผลผลิตสูงกว่าระดับธรรมชาติ เช่น การปรับปรุงหาดทรายให้ปลูกพืชได้

1.4 การผลิตและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อจะได้มีใช้ในระยะเวลานานและสำหรับคนจำนวนมากที่สุดด้วย

1.5 การนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นการนำทรัพยากรที่หมดสภาพแล้ว นำมาดัดแปลงแก้ไข หรือนำมาทำใหม่

1.6 นำสิ่งอื่นมาใช้ทดแทน วิธีการนี้ใช้หลักว่า

ใช้ทรัพยากรที่บูรณ์ได้ แทนทรัพยากรที่บูรณ์ไม่ได้

ใช้ทรัพยากรที่มีมาก แทนทรัพยากรที่มีน้อย

ใช้ทรัพยากรที่หาง่าย แทนทรัพยากรที่หายาก

1.7 การตรวจสอบปริมาณและคุณภาพของทรัพยากร การใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด รู้จัก ทรัพยากรนั้นๆ ก่อน กล่าวคือ ต้องรู้จักธรรมชาติ ต้นกำเนิด ปริมาณ ความสำคัญคุณภาพก่อนเพื่อ จะใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

2. การอนุรักษ์ทางอ้อม หรือ มาตรการทางอ้อม

2.1 สาธารณะชนให้ความร่วมมือ เช่น การดำเนินงานในรูปขององค์การสมาคม เพื่อการ อนุรักษ์

2.2 การใช้กฎหมายควบคุม กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้การอนุรักษ์ ทรัพยากรเกิดผลดี ในเรื่องกฎหมายนี้ รัฐบาลต้องทำให้รัดกุม หรือต้องพิจารณาออกกฎหมายที่ไม่เปิด โอกาสให้ผู้เห็นแก่ตัว ใช้เป็นเครื่องมือทำลายประโยชน์ของส่วนรวมทั้งกฎหมายเหล่านั้นต้องทันสมัยต่อ เหตุการณ์

2.3 การศึกษาวิธีนี้จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการทำให้คนมีความรู้ย่อมช่วยให้การอนุรักษ์ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเกิดผลดี แม้จะต้องใช้เวลานานก็ตาม คนทุกคนในสังคมควรได้รับรู้และเข้าใจใน เรื่องของทรัพยากร โดยสอดแทรกความรู้เรื่องนี้ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ตลอดจนการให้ความรู้ แก่ประชาชนโดยทั่วถึง โดยการแนะนำชักชวนทางสื่อมวลชน การฝึกอบรมนอกหลักสูตรต่างๆ อันจะ เป็นการที่จะทำให้ประชาชนทั่วไปสนใจการอนุรักษ์ ช่วยทำให้การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม บรรลุเป้าหมาย

สรุปมาตรการในการอนุรักษ์ประกอบด้วยมาตรการทางตรงคือการปกป้องรักษา การคุ้มครอง การบูรณปฏิสังขรณ์ การซ่อมแซม หรือสร้างขึ้นใหม่ การปรับปรุงให้ดีกว่าสภาพธรรมชาติ การผลิต และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การนำกลับมาใช้ใหม่ และการนำสิ่งอื่นมาใช้ทดแทน ส่วน มาตรการทางอ้อมประกอบด้วย สาธารณะชนให้ความร่วมมือ การใช้กฎหมายควบคุม และการให้ การศึกษา

การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชน

การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชน มีการจัดทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ชวิต จิตวิจารณ์, 2550 : 38)

1. ในระบบโรงเรียน มีการจัดทำหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา สอดแทรกเนื้อหาสาระด้านสิ่งแวดล้อมไว้ในหลักสูตร ทั้งในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ในรูปแบบการบูรณาการเข้าไปในกลุ่มประสบการณ์และรายวิชาต่าง ๆ และการจัดเป็นรายวิชาด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา

2. นอกโรงเรียน มีการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาแก่ประชาชน ผ่านสื่อมวลชน หน่วยงานของรัฐ กลุ่มเอกชน และองค์กรอิสระ และกลุ่มศาสนา

3. หน่วยงานและองค์กร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีการดำเนินการตามหลักการมีส่วนร่วม (Participation) ในด้านการวางแผน ดำเนินการ รับผิดชอบ ประเมินผล และรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกัน หลักการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning) ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวคิด องค์ความรู้ที่หลากหลาย เพื่อเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในด้านการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา ในลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้ หลักของการบริหารโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach) หลักการบูรณาการ (Integration) สอดแทรกเนื้อหาสาระ กิจกรรม ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปในหลักสูตรการศึกษา ในรายวิชาต่าง ๆ ทุกระดับชั้น จัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาทั้งในห้องเรียน บริเวณโรงเรียน และนอกห้องเรียน ให้นักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ จิตสำนึก ทักษะ ทักษะชีวิต ปลูกฝังจริยธรรม รู้จักการใช้วิจารณญาณ ประเมินเหตุและผลอย่างรอบคอบ ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์เชื่อมโยงองค์ความรู้ของเนื้อหากับการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เพื่อการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

สรุปการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชน มีการจัดทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ มีรูปแบบและวิธีการดำเนินงานที่หลากหลายทั้งการบูรณาการสอดแทรกเข้าไปในหลักสูตรการศึกษา การใช้สื่อสารมวลชนเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ส่วนใหญ่การจัดกิจกรรมจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรเอกชน

สิ่งแวดล้อมศึกษา

สาระสำคัญของสิ่งแวดล้อมศึกษา

สิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่จัดขึ้น เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม และสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น จนเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ตระหนักและห่วงใยถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม มีค่านิยม เจตคติ และแรงจูงใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกัน และปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีสภาพที่ดีขึ้น รวมทั้งมีทักษะในการระบุปัญหา และการตัดสินใจหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนร่วมมือกันรับผิดชอบในการปกป้องและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นให้บรรเทาลง ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน

สิ่งแวดล้อมศึกษา มีความสำคัญต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมวลมนุษยชาติ ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจของประชาชน ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างแนวความคิดที่จะป้องกันสิ่งแวดล้อม ทักษะในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และการตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชน เพื่อให้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสัมฤทธิ์ผลมากขึ้นภาคเอกชน และประชาชนมีส่วนร่วมส่งเสริมการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

สิ่งแวดล้อมศึกษา มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาประชากรให้ตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนมีความรู้ เจตคติ แรงจูงใจ ค่านิยม และทักษะที่จำเป็นสำหรับปรับปรุงสิ่งแวดล้อมสามารถทำงานร่วมกับบุคคลและส่วนรวม เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคต

สิ่งแวดล้อมศึกษามีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บุคคลเกิดความรู้ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีประสบการณ์และความเข้าใจพื้นฐาน เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมรู้คุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงสถานภาพและแนวทางการใช้ทรัพยากร โดยมีให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมลพิษทางสิ่งแวดล้อม มีเจตคติ ค่านิยม และความรู้สึกในการจะอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม และชักจูงใจให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกัน และปรับปรุงสภาพแวดล้อมมีทักษะในการระบุปัญหา คิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ และตัดสินใจหาทางเลือกในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสถานภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนประเทศ และของโลก ตลอดจนร่วมกัน ลงมือปฏิบัติกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

หลักการของสิ่งแวดล้อมศึกษา คือ ควรจะได้พิจารณาสิ่งแวดล้อมทั้งมวล ควรจะเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เป็นการศึกษาเพื่อชีวิต มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ ควรจะพิจารณาเรื่องราวของสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ประเทศ ระดับภูมิภาค จนถึงระดับโลก เน้นสถานการณ์สิ่งแวดล้อมปัจจุบันและอนาคต ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลก ช่วยให้ผู้เรียน รู้จักค้นคว้าเรื่องราว และสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาสิ่งแวดล้อม เน้นความซับซ้อนและปัญหาสิ่งแวดล้อม พัฒนาความคิดในเชิงวิพากษ์ และทักษะในการแก้ปัญหา ใช้สิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง เป็นกระบวนการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวางแผน และตัดสินใจอนุรักษ์และป้องกันสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การสร้างจริยธรรม เป็นการเรียนรู้เชิงระบบ ที่ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในบทเรียน มุ่งสร้างความรู้ ความตระหนัก เจตคติ ค่านิยม ทักษะการแก้ปัญหา และคุณค่าทางสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นสิ่งแวดล้อมศึกษา จึงเป็นแนวคิดที่จะนำการศึกษามาแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม โดยจัดกระบวนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเยาวชนและประชาชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ในสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มีความตระหนักต่อปัญหาสภาพแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม

ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย

จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้ถึง 11,267.70 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 88.85 ของพื้นที่ทั้งหมดภายในจังหวัด (กรมป่าไม้, <http://web2.forest.go.th/stat/stat51/tab2.htm> [30] กันยายน 2552) พื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญตั้งอยู่ในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติถ้ำปลา-น้ำตกผาเสื่อ มีลักษณะภูมิประเทศ เป็นเทือกเขาสูง (เทือกเขาถนนธงชัย) เป็นแนวติดต่อระหว่างไทยกับสหภาพพม่า ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติฯ มีป่าไม้หลายชนิดจึงมีความหลากหลายทางชีวภาพที่มีมากขึ้นตามไปด้วย สภาพป่าของอุทยานแห่งชาติฯ ประกอบไปด้วย ป่าดงดิบ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ส่วนใหญ่อยู่บริเวณที่ราบใกล้ลำห้วยใหญ่ ๆ ที่มีความชื้นสูงมาก พันธุ์ไม้ที่สำคัญได้แก่ ยาง กระบาก มะหาด ฯลฯ และป่าสนเขา จะอยู่บริเวณสันเขาสูง มีทั้งประเภทสนสองใบ และสนสามใบ นอกจากนี้ยังสามารถพบกล้วยไม้หลายชนิดที่สวยงาม ได้แก่ เอื้องแซะ เอื้องคำหางกระรอกเป็นต้น สัตว์ป่าที่พบในอุทยานแห่งชาติฯ ประกอบไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิดเช่น กวางป่า เก้ง หมูป่า ลิง เลียงผา ไก่ป่า และนกชนิดต่างๆ สัตว์น้ำได้แก่ปลาชนิดต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีชุมชนต่าง ๆ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณและใกล้เคียงกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติฯ

ตำบลห้วยผา เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านห้วยผา หมู่ 2 บ้านสุยะ (น้ำกาด) หมู่ 3 บ้านห้วยผึ้ง หมู่ 4 บ้านนาปลาจาด หมู่ 5 บ้านทุ่งมะส้าน หมู่ 6 บ้านแม่สุยะใหม่ หมู่ 7 บ้านห้วยส้านใหม่ หมู่ 8 บ้านห้วยส้านโน สภาพทั่วไปเป็นที่ราบเชิงเขา มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ตลอดปี ประชากรส่วนใหญ่ปลูกพืชผัก สภาพภูมิอากาศฤดูหนาวจะหนาวมาก ฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ฤดูร้อนจะมีอากาศดีมาก ฉะนั้นหากผู้ใดมีความต้องการมาเที่ยวควรเตรียมเสื้อผ้าขอใช้ให้เหมาะสมกับภูมิอากาศด้วย อาณาเขต ทิศเหนือ ติดกับ ติดต่อแนวชายแดนไทย-เมียนมาร์ ทิศใต้ ติดกับ ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลป้อม, ตำบลปางมะผ้า, ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลปางหมู, ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวนประชากรในเขต อบต. 5,467 คน คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,036 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

บ้านนาปลาจาด ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ห่างจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอนระยะทาง 35 กิโลเมตร อยู่ห่างจากชายแดนประเทศพม่าระยะทาง 20 กิโลเมตร มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 943 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยใหญ่ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติถ้ำปลา-น้ำตกผาเสื่อมีทรัพยากรที่สำคัญคือป่าไม้ที่มีอุดมสมบูรณ์และเป็นพื้นที่ต้น มีลำน้ำแม่สะงีไหลผ่าน และมีปลาจาดอยู่เป็นจำนวนมากจึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันปลาจาดได้สูญหายไปจากหมู่บ้านแล้ว ปัจจุบันประชาคมหมู่บ้านได้ประกาศให้ลำน้ำแม่สะงีที่ไหลผ่านหมู่บ้านเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ที่เชื่อมต่อกับวนอุทยานถ้ำปลาและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดแม่ฮ่องสอน แหล่งน้ำและป่าไม้จึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน การที่จะอนุรักษ์ป่าต้นน้ำให้มีความยั่งยืนทางนิเวศ มีความสมดุลในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จึงเป็นกระบวนการที่เริ่มจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และความตระหนักตามหลักการมีส่วนร่วม หลักการเรียนรู้ร่วมกัน หลักการบูรณาการ มุ่งเน้นกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่เหมาะสมกับระบบนิเวศ และสภาพท้องถิ่น มีการนำกิจกรรมในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างเป็นแหล่งการเรียนรู้ในการอนุรักษ์ สงวน บำรุง รักษา และใช้ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป